

ELCKERLYC / RENOVA

Koos Kolenbrander

Twee ansichtkaarten uit de jaren dertig van een groot wit gebouw, genaamd Elckerlyc, aan de Maartensdijkseweg 1, in Lage Vuursche wekten mijn belangstelling.

Het woord Elckerlyc betekent in het Middelnederlands 'ieder mens'.

Het gebouw is in 1936 door de architect Hendrik Wijdeveld (1885-1987) ontworpen en was oorspronkelijk een Hoge school voor

*Elckerlyc in de jaren dertig.
(Foto uit verzameling Anton Kooy)*

Wijdeveld in 1953. (Foto Frans van Reenen)

Architectuur en Beeldende Kunsten. De school heeft echter nog geen tien jaar bestaan. Kort na de Tweede Wereldoorlog is het gebouw verkocht aan de Broederschap der Rozekruisers, een religieus genootschap, dat daarin hun nog steeds bestaande conferentieoord Renova vestigde.

De ontwerper van het gebouw is de in 1885 te 's-Gravenhage geboren architect Hendricus Theodorus Wijdeveld. In 1897 begon hij op zijn twaalfde jaar als jongste bediende bij het architectenbureau van Van Straaten in Amsterdam. In 1987 is hij, 101 jaar oud, in Nijmegen overleden en op Den en Rust te Bilthoven begraven.

De hoofdingang van Elckerlyc met rechts het woongedeelte van Wijdeveld.

(Foto uit verzameling Anton Kooy)

Haarzuilens

Voordat Wijdeveld zich in 1936 met de Hoge School Elckerlyc in Lage Vuursche vestigde, had hij reeds een indrukwekkende loopbaan achter de rug. Na twee jaar bij architect Jacques van Straaten aan de Herengracht in Amsterdam gewerkt te hebben, kwam hij in dienst bij het bureau van de beroemde dr. Pierre J.H. Cuypers in het Rijksmuseum, bij wie hij vier jaar aan klassieke bouwstijlen en ornamenten werkte. Wijdeveld was achttien jaar oud toen hij in 1904 als opzichter belast werd met de

restauratie van de ridderzaal en de stalgebouwen van kasteel De Haar. In 1905 vertrok hij naar Engeland waar hij bij John Groll werkte aan de George Tower in Londen. In 1907 komt hij weer terug naar Nederland en werkt bij de architect Louis Marie Cordonnier mee aan de bouw van het Vredespaleis in Den Haag. Na een paar jaar in Frankrijk te hebben gewerkt, vestigt Wijdeveld zich in 1913 als architect in Amsterdam. Na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog ontstaat er in Nederland gebrek aan kinderspeelgoed. Samen met de koopman L. Simons richt hij speelgoedfabriek Olande op.

Het speelgoed werd door een aantal kunstenaars ontworpen en kreeg later grote vermaardheid. De bouw van de eerste grote straat-complexen van arbeiders- en middenstandswoningen aan de Insulindeweg in de Indische buurt en de Hoofdweg in Amsterdam oud-west zijn door Wijdeveld in de jaren twintig ontworpen. Ook ontwerpt hij interieurs van schepen van de Holland-Amerika Lijn. Samen met bevriende architecten, letterkundigen en kunstenaars richt hij in 1918 het genootschap Architectura et Amicitia op, dat het bekende blad *Wendingen*

over architectuur en typografie maakt, uitgegeven door uitgeverij De Hooge Brug. Het blad, waaraan bekende kunstschilders zoals Gustav Klimt, Adriaan Roland Holst en Martinus Nijhoff meewerkten, heeft tot 1931 bestaan. Wijdeveld ontwerpt in samenwerking met de regisseurs Eduard Verkade en Willem Royaards decors en kostuums voor toneelstukken van Shakespeare. Na vele studiereizen in binnen- en buitenland maakt hij in 1929 een ontwerp voor het Rotterdams Paviljoen op de Wereldtentoonstelling te Antwerpen en in 1935 een schets voor het Nederlands Paviljoen op de Wereldtentoonstelling in New York. Hij sticht in 1932 in samenwerking met architect Mendesohn, kunstschilder Ozenfant, typograaf Eric Gill en componist Paul Hindemith voor veelbelovende studenten de Academie Européenne Méditerranée aan de Côte d'Azur in Zuid-Frankrijk. Door een bosbrand gaat het gehele project tijdens de voorbereiding al verloren. Terug in Nederland probeert hij dezelfde idealen in

Lage Vuursche te realiseren.

Maartensdijkseweg 1 in Bilthoven

Op 24 juli 1936 verleent de gemeente De Bilt vergunning voor de bouw van een instituut tot opleiding in Architectuur en Decoratieve Kunsten op een drie ha groot terrein aan de Maartensdijkseweg. Het wordt een langgerekt gebouw in de vorm van de letter L, parallel aan de Maartensdijkseweg, ontworpen in

Renova vooraanzicht thans. (Foto Frans van Reenen)

laagbouw met een plat dak en op de linkerhoek een één etage hoge woning voor directeur Wijdeveld. Het ontwerp ervan lijkt geïnspireerd op werk uit die tijd van populaire architecten als Berlage en Rietveld. Wanneer de bouw van Elckerlyc voltooid is en wanneer de school geopend is, is niet te achterhalen. Wel blijkt uit de gemeentelijke administratie dat Wijdeveld zich op 13 oktober 1937 met zijn gezin in de woning bij de school vestigde. Het gebouw biedt met aparte kamertjes ook huisvesting aan twaalf intern verblijvende studenten.

Documentaire

De enige bron van informatie over de school is de documentaire 'Plan the impossible', die Hank Onrust in 1975 voor de TROS maakte. De documentaire gaat over het leven en werk van Wijdeveld. In de documentaire is een interview opgenomen van Onrust met Wijdeveld waarbij deze bij zijn voormalige school staat. Er worden een aantal oude foto's van de school getoond met beelden van

SERVICE STATION
B.I.M

TE BILTHOVEN
SCHAAL 1:100
ARCH. HTH WYDEVELD
"ELCKERLYC" LAGE VOORSK. 2/1

J. I. Th. Wijdeveld

Gedeelte uit de tekening uit 1939 met het ontwerp van een benzinstation aan de Soestdijkseweg in Bilthoven.

studenten in een leslokaal of in de tuin aan het werk. Er werd les gegeven in architectuur, decoratief schilderen, binnenhuisarchitectuur en tuinontwerp. Talentvolle studenten kregen onderwijs van vooraanstaande kunstenaars. Welke leraren er naast Wijdeveld les gaven, is niet bekend. Door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog kwam het onderwijs waarschijnlijk op een laag pitje te staan. Na de bevrijding is de school definitief gesloten. Wijdeveld wordt namens de regering door jonkheer Sandberg aan de tand gevoeld over zijn eerdere publicaties over De Nieuwe Orde en mag voor straf een half jaar niet publiceren. Het gebouw is in 1946 aan de Broederschap der Rozekruisers verkocht. Wijdeveld verhuisde in december 1945 met zijn gezin naar Utrecht en

vestigt zich later in Oosterbeek. Op uitnodiging van de beroemde Amerikaanse architect Frank Lloyd Wright vervult hij van 1947 tot 1950 een gasthoogleraarschap aan de universiteiten van Southern California en North California

Gedeelte uit de tekening uit 1939 met het ontwerp van een benzine-station aan de Soestdijkseweg in Bilthoven.

Benzinestation aan de Soestdijksche Straatweg te Bilthoven

Omdat er brood op de plank moest komen, ontwierp Wijdeveld ook huizen, bungalow- en recreatieparken. In het bouwarchief van de gemeente De Bilt bevindt zich een tekening van Wijdeveld uit 1939 met een ontwerp voor een Shell-benzinestation aan de Soestdijksche Straatweg te Bilthoven.

Bouwtekeningstempel tankstation.

Het huis-nummer van het pand waarbij dit benzinestation gebouwd zou moeten worden, staat niet op de tekening vermeld. Volgens het Bilthovensch Adresboek uit 1927 bevond zich aan de Soestdijksche Straatweg 132 de Autogarage, motor- en rijwielherstelplaats en verhuurinrichting van De Witte & Co. Voorzover na te gaan, is dit bouwplan nooit uitgevoerd. Voorts wordt er in de verschenen literatuur over zijn werk vermeld dat Wijdeveld om den brode ook betrokken is geweest bij het ontwerp van de flats aan de Abt Ludolfweg 1-107 te De Bilt. Zijn naam komt echter niet op de bouwtekeningen voor. Wijdeveld was een gedreven man die zijn tijd ver vooruit was. Reeds in de jaren twintig bedacht hij grote woontorens in de vrije natuur verbonden door autowegen. Ook wel 'een stedeloze stad' genoemd. Het recente ontwerp van de woontoren Belle van Zuylen in Leidsche Rijn, zou een idee van hem hebben kunnen zijn.

In tenten slapen

De leden van het Rozekruisersgenootschap sliepen in het begin tijdens de conferentieweekenden in tenten op het terrein of logeerden bij gezinnen in Lage Vuursche. Er werd een tempel gebouwd en het hoofdgebouw is successievelijk uitgebreid, vergroot en gemoderniseerd. Thans verblijven er tijdens een conferentie ongeveer 300 tot 400 gasten. Ook het omliggende terrein is in de loop der jaren door grondaankopen aanzienlijk vergroot en bedraagt nu 48 ha.

Flats aan de Abt Ludolfweg 1-107 in De Bilt met inpandige balkons of loggia's. (Foto Rob Herber 2007)

¥ ¥ ¥ ¥ ¥

MONUMENT

'OOST-INDIËN' UTRECHTSEWEG 301 TE DE BILT

De grond, waarop de grote langhuisboerderij Oost-Indiën is gebouwd, behoorde toe aan het Vrouwenklooster. Vanaf het einde van de zeventiende eeuw pachtte de familie Van Kouwenhoven deze grond van de Utrechtse Ridderschap, de beheerders van de goederen van het voormalige Vrouwenklooster. De familie

Van Kouwenhoven liet vermoedelijk rond 1770 op de 30 hectaren grond een boerderij bouwen, de voorganger van de huidige boerderij. In 1780 overleed Jan van Kouwenhoven en erfde zijn tweede vrouw, Neeltje van Houten, de boerderij. Neeltje trouwde twee jaar later met Leendert (van) Oostindiën. Aan de familienaam